

tu freudismus, ale více místa by se mělo věnovat intuitivismu, New Criticismu, ruské formální škole, strukturalismu českému, francouzskému a americkému, sémiotice, fenomenologii, hermeneutice a dekonstrukci). Příruče by také sloužil jmenný a snad i věcný rejstřík nebo stručný slovník ukrajinských literárněvědných pojmů, například ve srovnání s pojmy ruskými nebo anglickými či německými.

Práce M. Najenka je svého druhu průkopnická a je dobrým zdrojem informací pro ukrajinského i cizího ukrajinistu; po faktografické a „mapovací“ fázi by však měla brzy přijít fáze kritičtější a analytická, která by děl v literární vědě na Ukrajině včera i dnes hlouběji začlenila do světových struktur, aniž by se ve svém delimitačním úsilí vzdávala úzkého historického sepětí s ruskou literární vědou.

Ivo Pospíšil

LUŽICKÉ PŘEKLADY BIBLIE

Lewaszkiwicz, T.: *Luzyckie przekłady Biblii*. Przewodnik bibliograficzny, Warszawa 1995, 181 s.

Vývoj jazyka a literatury Lužických Srbů tvoří svébytný komplex, na jehož pozadí je možno sledovat neúnavný zápas nejmenšího slovanského národa o přiznání kulturní i duchovní autonomie v rámci německého státu. V tomto kontextu se nezdávka setkáváme s jevem, kdy literatura supluje i ostatní složky kulturního a politického života a tak je také nutno chápat jednotlivé projevy národního sebevědomí a soběstačnosti, které mají pro lužický národ nesmírný význam.

Z tohoto faktu vychází i polský sorabista T. Lewaszkiwicz, autor několika studií o roli liturgických překladů ve slovanském prostředí a jazykových aspektech lužickosrbského překladu bible. V dané práci autor zúročil výsledky namáhavé badatelské práce, kterou v r. 1991 podpořila i Matice Srbská udělením stipendia pro studium pramenů v archivu Srbského institutu v Budyšině.

Podrobné zmapování historie všech překladů bible doplněných seznamem sekundární literatury umožnilo polskému badateli nejen shromáždit obsáhlý materiál, ale i zachytit podstatnou část literárních a kulturních dějin Lužických Srbů včetně specifických rysů vývoje jejich písemnictví (existence dvou jazykových celků — hornolužického a dolnolužického — zkomplikovaná dále katolickou a protestantskou jazykovou variantou hornolužické srbštiny).

Překlad bible a jeho význam lze vnímat a hodnotit ze tří hledisek. V první řadě je tato literární kulturní památka dokladem vzrávání obou lužickosrbských jazyků a postupného sjednocování katolické a protestantské varianty směrem k modernímu jazyku (a autor názorně ukazuje, jak obtížný proces to byl). Lužická bible hraje důležitou roli i jako téměř jediný literární doklad až do 18. století, vyjma některých textů právního charakteru (např. Budyska přísaha, 1532). Tento fakt rovněž názorně ilustruje těsnou spjatost vývoje literatury a jazyka. Třetím a neméně důležitým aspektem významu lužické bible je skutečnost, že historie překladů obou částí Písma věrně odráží historii lužickosrbského národa, jeho údobí rozkvětu, provázené čerpáním naděje a podpory od okolního slovanského světa, i četné střety s germánským živlem (sr. Lutherův výrok o nutnosti poněmčení Lužických Srbů a zpochybnění možnosti úspěšného překladu bible).

Kniha je rozdělena do dvou oddílů. V oddílu A autor předkládá chronologii překladů jednotlivých částí (SZ, NZ, evangelia atd.) až po vydání kompletních celků (protestantská bible z roku 1726, katolická bible z roku 1896), oddíl B pak přináší seznam nejdůležitějších pramenů, obsahujících biblické citáty, či jakkoli reagujících na biblické texty a proces jejich překladu. Autor se neomezuje pouhým výčtem faktů; tam, kde to považuje za nutné, navrhuje další cesty a postupy. Za všechny jmenujme alespoň návrh na sestavení slovníku dolnolužického překladu Nového zákona M. Jakubicy z r. 1548, či na ekumenický překlad hornolužického protestantského Písma.

Po stručném úvodu do problematiky (1. kapitola, oddíl A) následuje pojednání o dokladech lužické liturgie v době před vznikem písemnictví, o kterou se zasloužili i někteří němečtí biskupové lužického původu. Podoba prvních doložených lužickosrbských slov je známa z glos

v německých liturgických textech a tak tomu bylo po celý středověk až do vzniku výše zmíněné Budyšínské přísahy. Pro českého čtenáře pak jistě není bez zajímavosti, že na používání a vývoj liturgické terminologie se velkou měrou zasloužila čeština, a to nejen v letech 1319–1635, kdy byla Lužice součástí zemí koruny české. Čeština hrála důležitou roli i ve fázi pozdější, kdy už byla lužická srbsčina na takovém stupni rozvoje, že byla schopna fixovat i obsáhlejší celky. Z českého překladu Písma vycházel i výše zmiňovaný dolnolužický farář M. Jakubica (4. kapitola: Dolnolužické překlady¹). Četnými čechismy v jeho překladu se zabýval i sorabista V. Kyas (*Česká předloha nejstarší lužickosrbské jazykové památky*, *Slavia* 33, 1964, 369–374). Analýza konkrétních jazykových příkladů (texty Jakubicy i jeho pokračovatelů, z nichž vyniká zejména B. Fabricius, považovaný za zakladatele jednotného dolnolužického jazyka), je prostředkem k formování závěrů obecného charakteru: Lewaszkiewicz tak demonstruje vývoj jazyka od vymanění se z domácí dialektické závislosti směrem ke vstřebávání okolních jazykových podnětů a tedy směrem k jednotnému jazyku. Stejným způsobem autor postupuje i v dalších dvou kapitolách, popisujících dějiny hornolužických protestantských a katolických překladů. Pro první má zásadní význam Nový zákon M. Frencla (tiskem v r. 1706), prosazující (bohužel neúspěšně) tzv. analogický pravopis, oprávněný se o češtinu a polštinu. Tuto vskutku zásadní změnu se podařilo realizovat až o více než sto let později známému kulturnímu činiteli J. A. Smolerovi. Překlady hornolužických katolíků, jejichž kompletní bible vyšla až v letech 1966–76, jsou dodnes podnětem k četným filologickým úvahám (rukopisným překladem Starého i Nového zákona H. Světlíka z let 1688–1707 se v poslední době zabýval např. německý sorabista E. Wornar). Po překladu M. Hórniky a J. Lusčanského (1896) pak již zmíníme pouze participaci F. Řezaka na překladu některých menších celků (1899). Pozdější drobné jazykové úpravy (spojené především s redakčními pracemi) již nemají na charakter překladu zásadní vliv.

Druhou část knihy tvoří rozsáhlá bibliografie rozdělená do pěti částí: v první nalezneme seznam sekundární literatury seřazený podle jmen autorů, ve druhé pak seznam převážně časopiseckých publikací, opatřených pouze iniciálami či značkou autora a třetí část obsahuje seznam anonymně publikovaných statí. Část čtvrtá a pátá má doplňující a rozšiřující funkci: nalezneme tam seznam kolektivních prací k dané problematice (většinou slovníkového či čítankového typu) a publikace doplňkové. Veškeré údaje jsou doplněny stručnými i rozsáhlejšími anotacemi. Českého čtenáře jistě zaujme výčet prací českých sorabistů a slavistů, mezi kterými najdeme kromě statí A. Černého i publikace B. Havránka, K. Horálka, M. Lorencové, F. V. Mareše, J. Páty, J. Petra a V. Kyase.

Daná publikace je vhodnou pomůckou pro všechny, kdož se chtějí seznámit s klíčovými momenty historie lužickosrbského jazyka a literatury. Tuto funkci plní především její první část, neobsahující v podstatě žádné nové vědecké poznatky a pohybuující se na úrovni zobecnění dané problematiky, díky němuž však může sloužit i jako učební materiál pro studenty sorabistiky. Druhou část pak jistě ocení všichni sorabisté i slavisté, kteří při hledání nejdůležitějších bibliografických údajů o překladech biblických textů nebudou muset trávit dlouhé hodiny v archívech. Závěrem můžeme pouze dodat, že Matice Srbská své stipendium T. Lewaszkiewiczovi neudělila nadarmo.

Helena Filipová

ŠESTÉ SETKÁNÍ POLONISTŮ

Katedra polonistiky a folkloristiky Ostravské univerzity se stala v listopadu 1997 organizátorkou již šestého setkání českých polonistů. Dva dny v prostorách Ostravské univerzity rokovaly všechny generace, od emeritních profesorů až po doktorandy, o literárně historických, teoretických a kritických problémech polské literatury, o česko-polských vztazích, o jazykovědných otázkách,

¹ 3. kapitola se zabývá dobou reformace, která však na formování spisovných lužických jazyků neměla podstatný vliv.